

УДК 16:340.12:340.113

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.4.36>

## ЛОГІЧНА ТИПОЛОГІЯ ПРАВОВОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: ПРОЯВИ ТА МЕХАНІЗМИ ПОДОЛАННЯ У ПРАВОЗАСТОСУВАННІ

**Крижановська Т.О.,**  
*кандидат філософських наук,  
доцент кафедри філософії  
Національний університет «Одеська юридична академія»  
ORCID: 0000-0002-6391-6871*

**Токар Л.В.,**  
*асистент кафедри філософії,  
Національний університет «Одеська юридична академія»  
ORCID: 0000-0002-0690-4655*

**Крижановська Т.О., Токар Л.В. Логічна типологія правової невизначеності: прояви та механізми подолання у правозастосуванні.**

Актуальність представленої теми зумовлена тим, що перехід від загального нормативного припису до індивідуального правового рішення не є механічною дедукцією, а передбачає складні операції інтерпретації, конкретизації та аргументативного обґрунтування. Метою статті є аналіз проявів різних логічних типів правової невизначеності у правозастосовній діяльності та виявлення механізмів її подолання на матеріалі законодавства і судової практики. Методологічну основу становить логічна реконструкція аргументації, доповнена логіко-семантичним аналізом, формалізованою інтерпретацією та доктринально-практичним підходом. Це дозволяє виявити рівні виникнення невизначеності та способи її трансформації у процесі нормативної конкретизації. У статті показано, що правова невизначеність не є однорідною і проявляється у трьох основних логічних формах: нечіткості меж (vagueness), структурній двозначності (ambiguity) та невизначеності критеріїв оцінки (evaluative indeterminacy). На прикладах судової практики продемонстровано, що кожен із цих типів пов'язаний із різними рівнями логічної структури норми та потребує специфічних механізмів подолання. Зокрема, нечіткість меж долається через прецизифікацію та інтенціональне уточнення понять; структурна двозначність – через реконструкцію альтернативних синтаксичних інтерпретацій і вибір нормативно прийнятної; невизначеність критеріїв оцінки – через встановлення ієрархії релевантних критеріїв та пріоритетів правового зважування. Наукова новизна полягає у виявленні особливостей прояву різних логічних типів правової невизначеності у правозастосуванні та обґрунтуванні відповідних механізмів її подолання, в межах яких судова практика виступає засобом звуження множини допустимих інтерпретацій. Обґрунтовано, що юридична визначеність не є наперед заданою властивістю норми, а формується у процесі її інтерпретації та застосування. У висновку підкреслюється, що правозастосування слід розглядати як структурований логіко-аргументативний процес, у якому подолання невизначеності здійснюється через відповідні операції конкретизації, що забезпечують обґрунтованість індивідуального правового рішення.

**Ключові слова:** правова невизначеність, правозастосування, інтерпретація норм права, конкретизація норм права, прецизифікація, нормативне зважування, критерії правової оцінки.

**Kryzhanovska T.O., Tokar L.V. Logical typology of legal indeterminacy: manifestations and mechanisms for overcoming it in law enforcement.**

The relevance of the presented topic is обусловлена the fact that the transition from a general normative provision to an individual legal decision is not a mechanical deduction, but involves complex operations of interpretation, concretization, and argumentative justification. The aim of the article is to analyze the manifestations of different logical types of legal indeterminacy in law enforcement activity and to identify the mechanisms for overcoming it based on legislation and judicial practice. The methodological foundation consists of the logical reconstruction of argumentation, supplemented by logical-semantic analysis, formalized interpretation, and a doctrinal-practical approach. This makes it possible to identify the levels at which indeterminacy arises and the ways it is transformed in the process of normative concretization. The

article demonstrates that legal indeterminacy is not homogeneous and manifests itself in three main logical forms: vagueness of boundaries (vagueness), structural ambiguity (ambiguity), and evaluative indeterminacy (evaluative indeterminacy). Based on examples from judicial practice, it is shown that each of these types is associated with different levels of the logical structure of a norm and requires specific mechanisms for its resolution. In particular, vagueness is overcome through precisification and intensional clarification of concepts; structural ambiguity through the reconstruction of alternative syntactic interpretations and the selection of a normatively acceptable one; evaluative indeterminacy through establishing a hierarchy of relevant criteria and priorities of legal balancing. The scientific novelty lies in identifying the specific features of the manifestation of different logical types of legal indeterminacy in law enforcement and substantiating the corresponding mechanisms for overcoming it, within which judicial practice acts as a means of narrowing the range of permissible interpretations. It is argued that legal certainty is not a pre-given property of a norm, but is formed in the process of its interpretation and application. The conclusion emphasizes that law enforcement should be understood as a structured logical-argumentative process in which overcoming indeterminacy is achieved through appropriate operations of concretization that ensure the justification of an individual legal decision.

**Key words:** legal indeterminacy, law enforcement, interpretation of legal norms, concretization of legal norms, precisification, legal balancing, criteria of legal evaluation.

**Постановка проблеми.** У логічному вимірі правозастосування постає як складний процес реконструкції нормативного змісту в умовах конкретної ситуації. Перехід від загального нормативного висловлювання до індивідуального правового висновку не зводиться до механічної дедукції, оскільки передбачає уточнення інтенціоналу предикатів, визначення області дії умов, встановлення логічної структури висловлювання та формування критеріїв нормативної релевантності. Інакше кажучи, у правозастосуванні щоразу постає питання не лише про істинність фактичних тверджень, а й про спосіб концептуалізації норми та її логічну конфігурацію. Саме в цій точці правова невизначеність перестає бути абстрактною характеристикою нормативного тексту і набуває операційного статусу, вона визначає можливі моделі тлумачення, впливає на побудову аргументації та окреслює межі допустимих правових висновків. За таких умов постає потреба у чіткому логічному розмежуванні форм правової невизначеності як різних механізмів породження варіативності правового висновку. Теоретичне виокремлення таких механізмів набуває особливого значення у площині правозастосування, де вони функціонують як інструменти інтерпретації, конкретизації та нормативної кваліфікації. Відтак проблематика дослідження полягає у з'ясуванні того, яким чином різні типи правової невизначеності реалізуються у процесі правозастосовної діяльності та які логічні операції забезпечують перехід від структурної невизначеності норми до нормативно обґрунтованого індивідуального рішення.

**Метою статті** є дослідження того, як різні логічні типи правової невизначеності проявляються у правозастосовній діяльності і які логічні механізми забезпечують її подолання при формуванні індивідуальних правових рішень.

**Стан опрацювання проблематики.** Теоретичні підходи до правової невизначеності, включно з концепцією відкритої текстури Г.Л.А. Гарта [21; 22], аналізом нечіткості у працях Т. Ендікотта [18] та логікою допустимих уточнень К. Файна [20], були розглянуті в попередньому дослідженні [див: 14]. Водночас у науковій літературі аналіз практики правозастосування здебільшого здійснюється або в межах галузевих досліджень, або через призму загальних принципів, зокрема принципу правової визначеності [13; 15; 12], без спеціальної логічної реконструкції механізмів подолання невизначеності у судових рішеннях. Недостатньо дослідженим залишається питання про те, яким чином різні логічні типи невизначеності трансформуються в процесі інтерпретації та як це впливає на структуру аргументації й конкретизацію нормативного змісту. Саме ця прогалина зумовлює необхідність аналізу правозастосування як процесу структурованої конкретизації, у якому відбувається звуження множини допустимих інтерпретацій і формування локальної визначеності в межах відкритої текстури права.

Методологічна основа дослідження. Ключовим методом є логічна реконструкція аргументації, за допомогою якої правозастосовні рішення аналізуються як структуровані висловлювальні комплекси, що містять імпліцитні уточнення, інтенціональні звуження понять та розмежування альтернативних інтерпретацій. Такий підхід дозволяє встановити, на якому логічному рівні виникає невизначеність і яким способом вона трансформується в процесі нормативної конкретизації. У дослідженні також застосовано логіко-семантичний аналіз для виявлення структури предикатів, обсягу й інтенціоналу понять та сфери дії логічних операторів; метод формалізованої інтерпретації для моделювання альтернативних

прочитань нормативних приписів засобами пропозиційної логіки; доктринально-практичний аналіз для співвіднесення логічної реконструкції з ustalеними правозастосовними підходами; порівняльний метод для зіставлення різних моделей конкретизації як можливих «прецизифікацій» у термінах К. Файна [19]. Такий комплекс методів дає змогу розглядати правозастосування не лише як емпіричну діяльність, а як процес формування локальної визначеності в умовах відкритої текстури права.

**Виклад основного матеріалу.** У попередньому дослідженні було обґрунтовано логічну типологію правової невизначеності, що охоплює нечіткість меж (*vagueness*), структурну неоднозначність (*ambiguity*) та невизначеність критеріїв оцінки (*evaluative indeterminacy*). Ці типи розрізняються за механізмом виникнення та логічним рівнем функціонування: перший пов'язаний із пограничними випадками застосування поняття, другий – із альтернативною структурою значення, третій – із варіативністю нормативного зважування [14, с. 443–444]. Подальший аналіз спрямований на реконструкцію того, яким чином зазначені типи реалізуються у процесі правозастосування та які логічні операції забезпечують перехід від структурної невизначеності норми до конкретизованого правового рішення.

У межах цієї логіки доцільно розпочати з випадків нечіткості меж (*vagueness*), тобто ситуацій, у яких невизначеність локалізується на рівні обсягу правового поняття та його пограничних застосувань.

У праві численні кваліфікуючі ознаки на кшталт «особливої зухвалості» чи «виняткового цинізму» можуть на перший погляд видаватися прикладами оціночної невизначеності. Проте в багатьох випадках вони функціонують саме як прояв нечіткості меж і питання полягає не у виборі між різними нормативними критеріями, а у встановленні того, чи підпадає конкретна сукупність фактів під обсяг відповідного поняття. Тож, оціночність сама по собі не тотожна оціночній невизначеності, вона може реалізовуватися як нечіткість меж, якщо невизначеність зосереджена на межах застосування предиката. Право фактично насичене такими предикатами, що демонструє його відкриту текстуру у гартівському сенсі як принципову невичерпність умов застосування правила. Завжди можливі такі конфігурації фактів, для яких наявне правило не дає автоматично остаточного рішення. У типових ситуаціях застосування норми формується відносно стабільне «ядро», однак у нетипових виникає зона «півтіні» (*penumbra*), яка допускає варіативність тлумачення, але не детермінує конкретного висновку без додаткової конкретизації. Г. Гарт пояснює цю ситуацію як неминучий наслідок використання загальних правил для соціального контролю, коли мова про правила не здатна наперед охопити всі релевантні варіації майбутніх обставин: «відкрита текстура права означає, що справді існують сфери поведінки, у яких багато що має бути залишено для подальшого вироблення судами або посадовими особами, щоб знайти баланс, з огляду на обставини, між конкуруючими інтересами...» [21, р. 135]. Нечіткість (*vagueness*) є одним із типів невизначеності, проте вона не обов'язково становить ваду регулювання, певна міра відкритості забезпечує адаптивність права та впливає на сприйняття правозастосування як справедливого й обґрунтованого. У цьому сенсі невизначеність постає не лише як проблема, а як властивість права, укорінена в його природі.

У зв'язку з цим постає методологічне питання: чи слід вважати норму, що містить оціночне поняття, априорно невизначеною, і чи поширюється нечіткість окремого елемента на норму в цілому? Навіть за наявності оціночного поняття норма зберігає відносно стабільне «ядро», яке забезпечує її загальну юридичну визначеність. Невизначеність у такому разі має радше регулятивний «локальний» характер і проявляється як зона варіативності [20], що відкриває простір для множинності допустимих уточнень та долається в процесі розгляду конкретних справ через інтерпретацію й аргументативну конкретизацію.

Аналіз судової практики Верховного Суду щодо застосування статті 296 КК України «Хуліганство» демонструє, що кваліфікуюча ознака «особлива зухвалість» конкретизується не через єдиний формальний критерій, а через сукупність факторів, які співвідносяться із «грубим порушенням громадського порядку» [1]. У практиці як орієнтири фігурують: супроводження дій насильством, знущанням; знищення або пошкодження майна; зрив масового заходу; тимчасове припинення нормальної діяльності установи чи руху транспорту; уперте та тривале неприведення поведінки до норми. Водночас істотного значення набуває контекстна оцінка того, що саме підсилює зухвалість у конкретній ситуації: тривалість, публічність, демонстративність, ігнорування реакції оточення та, що принципово, протиставлення себе суспільству як смислова вісь оцінки. Для аналізу правової визначеності важливо фіксувати, які фактичні ознаки в конкретному рішенні виконують роль «ядерних», а які – контекстних підсилювачів, а також чи не відбувається підміна одного предиката іншим через змішування різних осей оцінки (наприклад, інтенсивності насильства та публічності або демонстративності).

У цьому контексті продуктивною є позиція Кіта Файна. Різні судові рішення можуть відповідати різним допустимим уточненням нечіткого терміна, таким, що зберігають «ядро» компетентного вживання поняття, але розходяться у пограничних випадках. Концептуально це дозволяє описати, як у межах відкритої текстури судова практика звужує множину прийнятних інтерпретацій, зменшуючи «півтінь» через поступову конкретизацію ядра за допомогою типових кейсів та правових орієнтирів. Прецизифікація постає як спосіб опису таких допустимих уточнень нечіткого предиката. К. Файн наголошує, що для аналізу нечіткості принциповими є три характеристики: «точність», «повнота» та «прийнятність». Роблячи предикати точнішими, ми зберігаємо статус чітких (неграничних) випадків і змінюємо лише статус пограничних; роблячи їх повністю точними, ми усуваємо граничні випадки взагалі, переводячи кожен із них у розряд ясних [20, р. 21]. У правовому контексті це дозволяє розглядати судову практику як механізм поступового звуження множини прийнятних прецизифікацій: зберігаючи «ядро» компетентного вживання, вона відсікає інтерпретації, що руйнують регулятивний сенс норми, і тим самим зменшує «півтінь» через формування типових орієнтирів та усталених правових позицій.

Показовою ілюстрацією гартівського розрізнення «ядра» та «півтіні» є постанова Верховного Суду від 21 лютого 2024 року у справі № 120/1909/23 [6]. Стикаючись із півтіньовим випадком, суд здійснює характерну для відкритої текстури операцію, а саме, інтенціональне уточнення терміна, тобто додає релевантну ознаку до його змісту, звужуючи обсяг поняття та формуючи локальну визначеність у межах загального правила. У цій справі було розмежовано поняття «сторонній догляд» і «постійний догляд», підкреслено, що вони не є тотожними: перше вказує на суб'єкта надання догляду, тоді як друге – на його темпоральну характеристику. Суд конкретизував зміст «постійного догляду», визначивши його як безперервний догляд, що надається особі, не здатній до самообслуговування, без будь-якого часового обмеження. Таке інтенціональне посилення призводить до логічно передбачуваного ефекту, – звуження обсягу поняття, коли «постійний догляд» більше не охоплює періодичний або ситуативний догляд «вдома». Відповідно, відсутність у наданих доказах вказівок на систематичність і безперервність догляду виключає кваліфікацію спірної ситуації як такої, що підпадає під уточнений предикат.

Нечіткість меж як структурна неоднозначність виникає не тому, що поняття є неточним і породжує пограничні випадки, а тому, що сама синтаксична організація висловлювання допускає альтернативні способи приписування умов і, відповідно, різні смислові конфігурації.

Показовим є приклад п. 2 ч. 5 ст. 41 Закону України «Про публічні закупівлі», де передбачено, що «збільшення ціни за одиницю товару до 10 % пропорційно збільшенню ціни такого товару на ринку у разі коливання ціни такого товару на ринку за умови, що така зміна не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі про закупівлю, – не частіше ніж один раз на 90 днів...». Обмеження щодо строків зміни ціни не застосовується у випадках зміни умов договору щодо бензину, дизельного пального, природного газу та електричної енергії [4]. Практика застосування цієї норми виявила невизначеність сфери дії обмежуючого оператора: чи слід розуміти його як ліміт кожної окремої зміни, що допускає багаторазове підвищення на 10 % (із потенційним перевищенням цього показника в сукупності), чи як ліміт сукупного результату, тобто загальне підвищення ціни за одиницю товару протягом дії договору не може перевищувати 10 % від початкової договірної ціни. Колізію тлумачення фіксують і в аналітичних джерелах [16]. Водночас аналіз змісту норми показує, що не всі формально можливі прочитання є однаково прийнятними. Якщо тлумачити обмеження як дозвіл щоразу підвищувати ціну на 10 %, його можна обійти через послідовні зміни, внаслідок чого воно фактично втрачає регулятивну функцію ліміту. У термінах К. Файна це дозволяє говорити про пенумбральні зв'язки та півтіньові істини (penumbral truths) [20, р. 275], у «півтіні» не кожна логічно можлива інтерпретація є допустимою, оскільки частина з них руйнує нормативну мету правила. Отже, йдеться не просто про варіативність тлумачення, а про межі прийнятних уточнень у межах компетентного вживання. Подолання структурної двозначності відбулося шляхом судової конкретизації. Велика Палата Верховного Суду у постанові від 24.01.2024 року у справі № 922/2321/22 сформулювала підхід, за яким ціна за одиницю товару не може бути збільшена більш ніж на 10 % від ціни, визначеної сторонами в договорі за результатами процедури закупівлі, незалежно від кількості та строків зміни ціни [7]. Водночас у цій справі було висловлено окрему думку суддів, що підтверджує наявність конкуренції інтерпретацій і чутливість питання до аргументації правової визначеності [10].

Структурна двозначність може виникати й через граматичну прив'язку уточнювальної умови до родового терміна. Це демонструє приклад із ст. 266 Податкового кодексу України, де не є об'єктом оподаткування об'єкти житлової нерухомості, що належать багатодітним або прийомним сім'ям, у яких виховується п'ять та більше дітей [2]. Позначимо:

A – нерухомість належить багатодітній сім'ї;  
 B – нерухомість належить прийомній сім'ї;  
 C – у сім'ї виховується п'ять та більше дітей.

Позивач, який має статус багатодітної родини, фактично інтерпретував норму як  $A \vee (B \wedge C)$ , тобто застосував умову C лише до прийомної сім'ї. Ключове питання полягає в тому, до чого саме відноситься умова C. Граматично зворот «у яких...» відноситься до слова «сім'ям», а отже, C має поширюватися на обидві альтернативи. Проте альтернативне прочитання, за яким C приєднується лише до B, також є синтаксично можливим. Суд визнав таке трактування помилковим і зазначив, що сполучник «або» означає вибір із переліку сімей (багатодітної або прийомної), однак за обов'язкової умови виховання п'яти та більше дітей [11]. Логічно це відповідає формулі  $(A \vee B) \wedge C$ , яка далі коректно розкладається за дистрибутивним законом:  $((A \vee B) \wedge C) \equiv (A \wedge C) \vee (B \wedge C)$ . У цьому випадку джерело невизначеності локалізується не в нечіткості меж поняття, а саме в альтернативній структурі висловлювання, тобто у сфері ambiguity як структурної двозначності.

Окремим джерелом невизначеності є нормативна неузгодженість критеріїв у різних правових контекстах, коли один і той самий лексичний маркер набуває різної юридичної ваги залежно від того, які саме умови визнаються релевантними для правової оцінки. Йдеться не про нечіткість меж поняття, а про невизначеність критеріїв, за якими здійснюється нормативне зважування та встановлюється юридичне значення відповідного факту.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у постанові від 07.11.2024 року у справі № 340/2502/23 зафіксував принципово важливе для логічного аналізу розмежування поняття «статус багатодітної сім'ї» (як формальної правової кваліфікації) та поняття «утримання трьох і більше дітей віком до 18 років» (як матеріального критерію для надання відстрочки) [9]. Суд прямо зазначив, що наявність статусу багатодітної сім'ї сама по собі не є достатньою підставою для позитивної правової оцінки, якщо не встановлено факту утримання саме трьох і більше дітей віком до 18 років. Тож, невизначеність виникає не через розмитість значення терміна, а через конкуренцію критеріїв оцінки: що саме є визначальним – формальний статус чи фактичне утримання. Судове рішення у цьому випадку не уточнює меж поняття, а встановлює ієрархію нормативних критеріїв, фіксуючи, який із них має пріоритет у структурі правового зважування.

Подібна логіка простежується й у мобілізаційних спорах, де відкритотекстурна зона трансформується у невизначеність критеріїв доведення. Закон встановлює матеріальний критерій – «факт утримання», тоді як адміністративна практика намагається замінити його формальним індикатором, фактично ототожнюючи утримання з біологічним батьківством. Одеський окружний адміністративний суд у рішенні від 05.11.2025 р. у справі № 420/11160/25 зафіксував таку підміну. Пункт 3 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [3] визначає підставу для відстрочки як факт утримання трьох і більше дітей. Водночас ТЦК та СП, посилаючись на Порядок, затверджений постановою КМУ № 560 [5], вимагали подання свідочств про народження із зазначенням батьківства військовозобов'язаного, тим самим вводячи додатковий критерій – «біологічний батько», якого Закон не містить. Суд прямо вказав, що «із буквального аналізу приписів Закону вбачається, що законодавець не пов'язав право на відстрочку ... з перебуванням на утриманні виключно біологічних дітей», а «вирішальне значення має саме факт перебування дітей ... на його утриманні» [17]. Отже, йдеться про виправлення помилки нормативного зважування: формальний доказ не може підміняти матеріальний критерій оцінки. У цьому випадку суд відновлює пріоритет змістовного (матеріального) критерію над процедурним індикатором, тобто коригує оціночну невизначеність на рівні співвідношення факту та доказу.

У постанові Великої Палати Верховного Суду від 28.02.2024 року у справі № 415/2182/20 здійснено довизначення поняття «суб'єкт кримінального правопорушення за ст. 437 КК України» шляхом формування релевантних критеріїв – «вирішальна роль», «ефективний контроль», «істотний вплив» [8]. У цьому випадку невизначеність не стосується меж поняття «суб'єкт» як такого, а пов'язана з питанням, які саме характеристики є достатніми для покладення кримінальної відповідальності. Суд формує критерії нормативної релевантності, встановлюючи, які фактичні властивості особи мають вирішальне значення для правової кваліфікації. Вирішення цього питання здійснюється з урахуванням змісту й характеру дій, що утворюють об'єктивну сторону правопорушення, а також реальних можливостей конкретної особи впливати на об'єкт посягання – мир як складову міжнародного правопорядку. У такому підході «ведення агресивної війни» охоплює дії осіб (або групи осіб), які відіграють вирішальну роль у формуванні чи реалізації державної політики агресії та спроможні здійснювати ефективний

контроль (керівництво) політичними чи воєнними діями або істотно впливати на ключові політичні, військові, економічні, фінансові, інформаційні процеси. Коло можливих суб'єктів суд описує як «лідерське», доходячи висновку, що «діяння, визначені у статті 437 КК, здатні вчиняти особи, які в силу службових повноважень або фактичного суспільного становища спроможні здійснювати ефективний контроль за політичними чи воєнними діями або керувати ними та/або істотно впливати на політичні, військові, економічні, фінансові, інформаційні та інші процеси у власній державі чи за її межами, та/або керувати конкретними напрямками політичних або воєнних дій» [8].

У наведеному кейсі невизначеність полягає не у розмитості значення поняття «суб'єкт», а у відсутності чітко визначених критеріїв нормативної релевантності. Суд, здійснюючи інституційну конкретизацію, формує систему оцінних параметрів, які структурують процес правового зважування. Тож, невизначеність критеріїв оцінки долається через встановлення пріоритетних критеріїв відповідальності, що трансформують відкриту нормативну рамку у відносно стабільний механізм кваліфікації.

**Висновки.** Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що правова невизначеність у правозастосуванні не є однорідним явищем і не може бути зведена до загальної тези про «неясність» нормативного тексту. У логічному вимірі вона постає як множинність різних механізмів варіативності правового висновку, які локалізуються на різних рівнях структури норми й відповідно потребують різних способів подолання. Здійснена реконструкція дозволяє відслідкувати три логічні типи правової невизначеності. Нечіткість меж пов'язана з пограничними випадками застосування предиката і долається шляхом прецизифікації, тобто інтенціонального уточнення змісту поняття із збереженням його відносно стабільного «ядра». Структурна двозначність виникає на рівні синтаксичної організації норми та сфери дії логічних операторів і долається через формалізовану реконструкцію альтернативних прочитань та вибір тієї інтерпретації, яка узгоджується зі структурою висловлювання й регулятивною функцією норми. Невизначеність критеріїв оцінки проявляється тоді, коли проблема полягає не в межах поняття і не в синтаксичній багатозначності, а в конкуренції нормативно релевантних критеріїв, що потребує встановлення їх ієрархії та визначення пріоритетного критерію правової оцінки. Отже, перехід від загального нормативного припису до індивідуального правового рішення передбачає логічну реконструкцію змісту норми, виявлення того рівня, на якому виникає невизначеність, і застосування відповідної операції її подолання. Саме в процесі структурованої конкретизації формується локальна визначеність нормативного змісту. Судова практика в цьому контексті виконує функцію поступового звуження «півтіні» норми в гартівському сенсі. Вона не усуває відкриту текстуру права як таку, але відсікає неприйнятні інтерпретації, конкретизує межі допустимого тлумачення та формує орієнтири для подальшої кваліфікації. Унаслідок цього юридична визначеність постає не як наперед задана властивість кожної норми, а як результат послідовної логіко-аргументативної роботи у правозастосуванні.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.
3. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 р. № 3543-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 44. Ст. 416.
4. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 9. Ст. 89.
5. Питання проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період: постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2024 р. № 560. *Офіційний вісник України*. 2024. № 58. Ст. 3456.
6. Постанова Верховного Суду від 21 лютого 2024 р. у справі № 120/1909/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117154140>.
7. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 24 січня 2024 р. у справі № 922/2321/22. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116670838>.
8. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 28 лютого 2024 р. у справі № 415/2182/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117555176>.

9. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 7 листопада 2024 р. у справі № 340/2502/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122882982>.
10. Шевцова Н.В., Булейко О.Л., Кривенда О.В., Мазур М.В., Пільков К.М. Окрема думка (спільна) щодо постанови Великої Палати Верховного Суду від 24 січня 2024 р. у справі № 922/2321/22. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116840281>.
11. Рішення Волинського окружного адміністративного суду від 19 січня 2024 р. у справі № 140/27462/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/116419912>.
12. Васильєв С.В. «Невизначеність» у механізмі правового регулювання процесуальних правовідносин та юридичні інструменти її усунення. *Правова держава*. 2021. № 42. С. 22–31. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2021.42.232409>.
13. Дмитрієва М.М. Проблеми правової визначеності в правотворчості. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2021 № 51. С. 13–18. DOI <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.51.3>.
14. Крижановська Т.О., Токар Л. В. Логічна типологія правової невизначеності: теоретико-методологічні засади. *Науковий вісник Ужгородського національного Університету. Серія: Право*. 2026. Вип. 93. Ч. 5. С. 438–445. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.5.57>.
15. Кубко Є.Б. Правотворчість, юридична практика і правова невизначеність: методологічні аспекти взаємозв'язку. *Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України*. 2024. Випуск 35. Київ, 2024. С. 108–120. DOI: 10.33663/0869-2491-2024-35-108-120.
16. Мазур М. Принцип правової визначеності та зміни судової практики. Supreme Observer: портал сучасного права. 02.07.2024. URL: <https://so.supreme.court.gov.ua/authors/607/prynt-syr-pravovoi-vuznachenosti-ta-zminy-sudovoi-praktyky>.
17. Макеєв В. Суд (рішення 5.11.25), скасував відмову ТЦК у наданні відстрочки чоловіку, який утримує трьох неповнолітніх дітей, навіть, якщо він є біологічним батьком лише однієї дитини. URL: <https://advokatmakeev.com/blog/sud-rishennyu-51125-skasuvav-vidmovu-tck-u-nadanni-vidstrochki-choloviku-yakij-utrimuye-troh-nepovnitnih-ditej-navit-yak-sho-vin-ye-biologichnim-batkom-lishe-odniyeyi-ditini>.
18. Endicott T.A.O. *Vagueness in Law*. Oxford: University Press. 2000. 225 p. [https://www.juristpanel.com/wp-content/uploads/2023/04/Vagueness-in-Law\\_compressed.pdf](https://www.juristpanel.com/wp-content/uploads/2023/04/Vagueness-in-Law_compressed.pdf).
19. Fine K. *Vagueness: a global approach*. New York: Oxford University Press, 2020. 232 p.
20. Fine K. *Vagueness, Truth and Logic*. *Synthese*. 1975. Vol. 30, No. 3–4. P. 265–300. URL: <https://ru.scribd.com/document/948122440/1975-Fine-VAGUENESS-TRUTH-AND-LOGIC>.
21. Hart H.L.A. *Formalism and Rule-Scepticism* / Hart H. L. A. *The Concept of Law*. Oxford: University Press, 1994. P. 124–154. URL: <https://is.gd/yMCIEa>.
22. Hart H.L.A. *Positivism and the Separation of Law and Morals*. *Harvard Law Review*. 1958. Vol. 71. № 4. P. 593–629. URL: <https://is.gd/9ck8Ex>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 15.03.2026  
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026  
Дата публікації: 10.05.2026

© Крижановська Т.О., Токар Л.В., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0